

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМУ РОЗРОБКИ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

© 2016 КОЗЛОВСЬКИЙ С. В., ЖУРАКІВСЬКИЙ Є. С.

УДК 332.12:338.432

Козловський С. В., Жураківський Є. С. Формування алгоритму розробки комплексної системи забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі

Мета статті полягає в розробці алгоритму побудови комплексної системи забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі. Встановлено зв'язки між компонентами системи економічної безпеки та структурними складовими аграрної галузі. З'ясовано, що при побудові системи забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі слід враховувати принцип стійкості даної системи до зовнішніх і внутрішніх загроз, які можуть призвести до виникнення системних криз у розвитку галузі. Враховуючи це, запропоновано тлумачення категорії «економічна безпека аграрної галузі». Стратегічною ціллю побудови комплексної системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі є створення необхідних умов для розвитку підприємств аграрного сектора економіки і забезпечення економічної стійкості та соціально-економічної стабільності розвитку територій. Для досягнення даної мети розроблено «дерево завдань» та алгоритм побудови комплексної системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі.

Ключові слова: аграрна галузь, економічна безпека, стійкість, регіон, алгоритм, економічна безпека аграрної галузі.

Рис.: 3. **Бібл.:** 11.

Козловський Сергій Володимирович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри організації обліку та звітності, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: s@vin.ua

Жураківський Євген Станіславович – аспірант, кафедра організації обліку та звітності, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

УДК 332.12:338.432

Козловский С. В., Жураковский Е. С. Формирование алгоритма разработки комплексной системы обеспечения региональной экономической безопасности аграрной отрасли

Цель статьи заключается в разработке алгоритма построения комплексной системы обеспечения региональной экономической безопасности аграрной отрасли. Установлены связи между компонентами системы экономической безопасности и структурными составляющими аграрной отрасли. Выяснено, что при построении системы обеспечения региональной экономической безопасности аграрной отрасли следует учитывать принцип устойчивости данной системы к внешним и внутренним угрозам, которые могут привести к возникновению системных кризисов в развитии отрасли. Учитывая это, предложено толкование категории «экономическая безопасность аграрной отрасли». Стратегической целью построения комплексной системы региональной экономической безопасности аграрной отрасли является создание необходимых условий для развития предприятий аграрного сектора экономики и обеспечения экономической устойчивости и социально-экономической стабильности развития территорий. Для достижения данной цели разработаны «дерево задач» и алгоритм построения комплексной системы региональной экономической безопасности аграрной отрасли.

Ключевые слова: аграрная отрасль, экономическая безопасность, устойчивость, регион, алгоритм, экономическая безопасность аграрной отрасли.

Рис.: 3. **Библ.:** 11.

Козловский Сергей Владимирович – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры организации учета и отчетности, Винницкий национальный аграрный университет (ул. Солнечная, 3, Винница, 21008, Украина)

E-mail: s@vin.ua

Жураковский Евгений Станиславович – аспирант, кафедра организации учета и отчетности, Винницкий национальный аграрный университет (ул. Солнечная, 3, Винница, 21008, Украина)

UDC 332.12:338.432

Kozlovskiy S. V., Jurakovskiy Ye. S. Formation of the Algorithm for Development of an Integrated System for Providing Regional Economic Security of Agrarian Sector

The article is aimed at developing an algorithm for building an integrated system for providing regional economic security of agrarian sector. Relationships between components of economic security system and structural components of agrarian sector have been identified. It has been found that when building a system for providing regional economic security of agrarian sector one should take into consideration principle of sustainability of this system against the external and internal threats, which can lead to systemic crises in the development of the industry sector. With this in mind, an interpretation of the category of «economic security of the agrarian sector» has been proposed. The strategic goal of building an integrated system of regional economic security of agrarian sector consists in creating the conditions necessary for development of enterprises of the agrarian sector of economy as well as ensuring economic sustainability and socio-economic stability of territorial development. To achieve this goal, a task tree together with an algorithm for building an integrated system of regional economic security of agrarian sector have been developed.

Keywords: agrarian sector, economic security, sustainability, region, algorithm, economic security of agrarian sector.

Fig.: 3. **Bibl.:** 11.

Kozlovskiy Serhii V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Accounting and Reporting, Vinnitsa National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: s@vin.ua

Jurakovskiy Yevgeniy S. – Postgraduate Student, Department of Accounting and Reporting, Vinnitsa National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

Одним з основних напрямів довгострокової державної аграрної політики є підвищення ефективності державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства з метою забезпечення економічної та продовольчої безпеки країни,

макроекономічної та соціальної стабільності, прогнозованого ділового клімату в АПК [1].

Як відомо, проблеми досягнення економічної безпеки держави, регіонів, окремих галузей економіки, а також дослідження питань, пов'язаних з цією пробле-

мою, відображені в наукових працях багатьох зарубіжних та вітчизняних учених: Л. Абалкіна, Дж. Барбера, Л. Біркена, І. Бінька, О. Барановського, З. Варналія, О. Власюка, В. Воротіна, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Горбуліна, К. Гудвіла, К. Девіса, О. Ємельянова, М. Єрмошенка, А. Качинського, Г. Калетніка, Е. Кіреєвої, А. Козаченко, Р. Леонарда, Ю. Лисенка, Т. Лоурі, І. Мазура, О. Макара, А. Мокія, В. Мунтіяна, Г. Пастернак-Таранушенка, В. Предборського, Д. Прейгера, У. Семюелса, О. Скидана, А. Сухорукова, О. Черняка, Л. Шевченко, В. Шлемко, А. Штангрета та ін.

Разом з тим, ще не всі проблеми, пов'язані із забезпеченням економічної безпеки держави і, насамперед, її аграрної галузі, знайшли своє теоретичне та практичне вирішення, хоча дослідженню цих проблем приділяється досить значна увага. У Росії ці проблеми досліджували С. Басалай, С. Волков, Н. Кулагіна, А. Семін, А. Светлаков та інші. Серед вітчизняних вчених питанням економічної безпеки аграрної галузі та агропромислового комплексу присвячені праці Л. Березіна, О. Бігдана, О. Гривківської, В. Жмуденко, О. Кириченко, М. Лучика, М. Малика, П. Саблука, В. Ткаченка та інших.

Сталий розвиток аграрного виробництва та АПК в цілому як галузей, що забезпечують економічну безпеку країни, можливий тільки у тому випадку, коли буде досягнутий такий рівень рентабельності аграрного виробництва, який дозволить забезпечити розширене відтворення основних видів сільськогосподарської продукції. Саме виробництво сільськогосподарської продукції є тим початковим, вхідним елементом процесу виробництва продуктів харчування, який дає імпульс для розвитку всіх подальших стадій виготовлення кінцевої аграрної продукції. Так, один працівник сільського господарства створює передумови для зайнятості шести працівників у суміжних галузях економіки, що свідчить про наявність певних закономірностей у функціонуванні системи управління аграрної галузі, а саме – чіткого вияву принципів пропорційності та оптимальної співвідносності певних базових елементів системи управління. Іншими словами, будь-який процес, будь-яка система управління, незалежно від рівня розвитку економіки в цілому, являє собою сукупність елементів, між якими існує певна пропорційність і оптимальна співвідносність.

Співвідносність говорить про те, що кожен елемент складної системи (такою є агропромисловий комплекс) повинен відповідати один одному, цілям і завданням розвитку та забезпечувати найефективніше функціонування всієї системи, відображати функціональні та структурні можливості її розвитку за так званим принципом «поток». Під співвідносністю елементів системи потрібно розуміти те, що розвиток вхідного «поток» повинен здійснюватися більш динамічними темпами, ніж розвиток наступних «потоків», інакше відбудеться «гальмування» розвитку подальших складових (елементів, підсистем) даної системи управління. Це означає, що сільське господарство має розвиватися більш високими темпами, ніж переробна галузь та її структури, що

виробляють та «доводять» кінцевий аграрний продукт до споживача.

Саме такий підхід має бути покладений в розробку комплексної системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі, початковим етапом якої є комплексна оцінка рівня економічної безпеки агропромислового комплексу. Своєю чергою, комплексна оцінка рівня економічної безпеки АПК передбачає використання системного підходу до дослідження проблем загроз і небезпек, які безпосередньо або опосередковано впливають на формуванні концепції забезпечення економічної безпеки аграрної галузі в умовах інституційних трансформацій.

Вважаємо, що економічна безпека аграрної галузі являє собою складну багаторівневу систему, що складається з таких компонентів: економічно-фінансової, виробничо-технологічної, природно-екологічної, соціально-інтелектуальної, інституційної, політико-інтеграційної.

Кожна з представлених компонент являє собою відносно самостійну підсистему економічної безпеки аграрної галузі, для якої властива певна сукупність взаємовідносин, що мають різну спрямованість і ступінь впливу на кінцевий якісний стан самої системи, що забезпечує економічну безпеку аграрної галузі.

Особливістю і складністю при побудові системи економічної безпеки аграрної галузі є те, що її дієвість багато в чому залежить від людського фактора. У зв'язку з цим можна виділити два принципово різні підходи до побудови системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі: об'єктивний і суб'єктивний.

Об'єктивний підхід формується на основі аналізу сутності проблеми і передбачає розробку та прийняття рішень для її розв'язання. Тут формуються цілі та завдання, генеруються відповідні ідеї, пропонуються методи їх оцінки тощо, на підставі чого розробляються та ухвалюються рішення, які закріплюються в нормативах, стандартах, законах і т. п. Об'єктивний підхід, як правило, має схильність до формалізації й використовується для вирішення типових завдань. Він зазвичай застосовується на державному рівні, на рівні великих корпорацій, а також у комп'ютерних системах обґрунтування, прийняття та підтримки управлінських рішень.

Суб'єктивний підхід формується особливостями мислення та дій людини, які можуть вплинути на якість прийнятих рішень, сприяючи розв'язанню проблеми або навпаки, породжуючи нові ризики. Сутність суб'єктивного підходу полягає в розробці певних процедур, критеріїв, методик тощо, використання яких у стандартних ситуаціях давало б приблизно такий самий результат, що і людина, яка приймає рішення. Але тут виникає складне завдання забезпечення можливості реалізації цього підходу, оскільки розв'язок знаходиться у сфері математичної психології, тобто побудови системи правил прийняття управлінських рішень за оцінкою можливих варіантів дій людини на основі використання формальних методів і комп'ютерних систем. Разом з тим, перспектива застосування цього підходу є дуже широкою.

Для побудови системи економічної безпеки аграрної галузі [2] спочатку необхідно виділити можливі

зв'язки, що можуть мати місце між розглянутими компонентами – підсистемами економічної безпеки аграрної галузі – та структурними складовими самої аграрної галузі. Ця система взаємозв'язків наведена на *рис. 1*.

Система зв'язків між компонентами системи економічної безпеки аграрної галузі та структурними складовими аграрної галузі, яка наведена на *рис. 1*, дозволяє зробити такі висновки [3, 4]:

а) економічне явище чи процес являє собою складну систему, що складається із взаємопов'язаних, взаємообумовлених і взаємозалежних елементів, тому всі підсистеми системи економічної безпеки аграрної галузі слід розглядати в комплексі;

б) взаємодіючи між собою, підсистеми економічної безпеки аграрної галузі використовують дуже багато різних види зв'язків;

в) економічна безпека аграрної галузі являє собою динамічну систему, яка, з одного боку, характеризується внутрішніми зв'язками між підсистемами, а з іншого боку, – зовнішніми зв'язками, які безпосередньо або опосередковано впливають на стан економічної безпеки аграрної галузі, а саме: з макроекономічним оточенням (політичне середовище, стан економіки в країні, стан соціальних процесів тощо) і середовищем безпосереднього оточення (постачальники ресурсів, конкуренти, ринок робочої сили, споживачі аграрної продукції тощо);

г) для характеристики кожного з компонентів економічної безпеки аграрної галузі та встановлення закономірностей їх розвитку потрібно розробити відповідну систему кількісних і якісних показників.

Запропонована система зв'язків між компонентами системи економічної безпеки та структурними складовими аграрної галузі обумовлює необхідність розробки нових сучасних механізмів та моделей регулювання розвитку аграрної галузі з метою забезпечення економічної безпеки аграрної галузі як держави загалом, так і її регіонів.

Варто зазначити, що в питаннях забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі слід дотримуватися принципу поділу влади, суть якого полягає в тому, що формування та реалізація механізмів зменшення загальних загроз розвитку аграрної галузі – це завдання органів державної влади, а нейтралізація специфічних загроз розвитку аграрної галузі – завдання регіонального рівня управління [5].

У даний час система забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі країни є недостатньо ефективною. Це пов'язано, перш за все, з тим, що на державному рівні відсутні чіткі загальнодержавні рішення щодо забезпечення економічної безпеки розвитку аграрної галузі, а ті рішення, що час від часу приймаються, у своїй більшості, не враховують специфіку аграрних галузей тих чи інших регіонів і часто носять несистемний характер, не враховують можливих потенційних загроз, а зорієнтовані, в основному, на вирішення поточних проблем і завдань.

Разом з тим, сучасна економічна ситуація у світі висуває нові вимоги до функціонування аграрної галузі як держави, та і її аграрних регіонів [6]. Прискорення процесів глобалізації світової економіки, перспективи вступу України до ЄС, широка номенклатура пропонованих продовольчих товарів іноземного виробництва на вітчизняному ринку, бурхливий розвиток зовнішніх ринків тощо ставлять перед Україною задачу якнайшвидшого прийняття рішень щодо формування сучасної моделі забезпечення економічної безпеки розвитку аграрної галузі як на державному рівні, так і на рівні регіонів.

Ураховуючи той факт, що Україна географічно має величезний природний потенціал до розвитку аграрного виробництва, власні енергоресурси, кваліфіковану робочу силу, високий науковий потенціал тощо, можна констатувати, що проведення в Україні зваженої управлінської політики (станом на 2016 р. Україна зна-

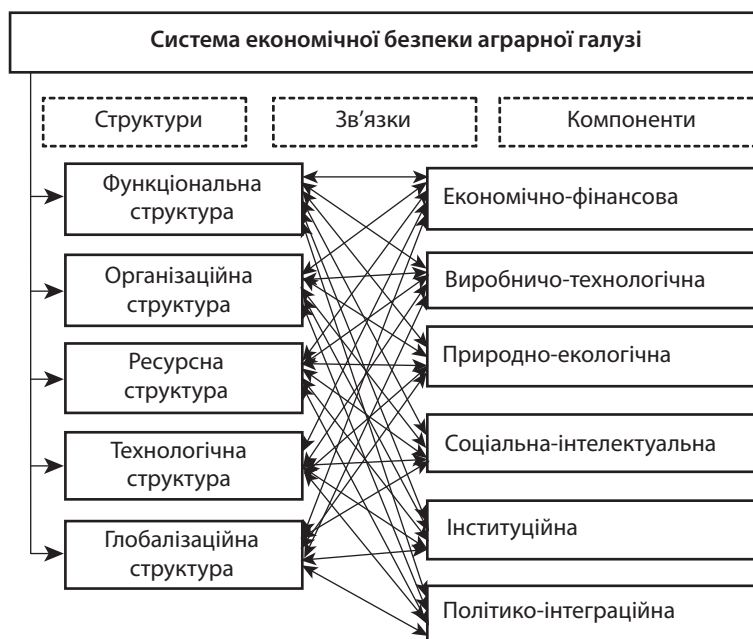

Рис. 1. Система зв'язків між компонентами системи економічної безпеки та структурними складовими аграрної галузі

ходиться на 162 місці зі 178 країн за індексом економічних свобод [7, 8]) у сфері аграрного виробництва зможе не тільки забезпечити необхідний рівень економічної безпеки аграрної галузі держави та її регіонів на довгострокову перспективу, але й відкрити широкі можливості для освоєння нових продовольчих ринків та підсилить імідж України як великої аграрної держави [9].

У соціально-економічних умовах, що існують сьогодні у світі, потрібна розробка комплексної державної політики забезпечення економічної безпеки аграрної галузі, яка була б здатна, використовуючи певну сукупність механізмів, забезпечити зменшення або повне усунення загальних і специфічних загроз, що впливають на розвиток аграрної галузі країни та її регіонів. Основними завданнями такої політики повинні бути, *по-перше*, створення умов для відновлення і відродження втрачених видів сільськогосподарського виробництва; *по-друге*, забезпечення кількісного та якісного зростання харчової та інших видів промисловості, пов'язаних з виробництвом аграрної продукції; *по-третє*, стимулювання сталого розвитку галузей АПК за допомогою запровадження ефективних регулюючих механізмів і формування сучасної галузевої інфраструктури ринку [10].

Основними регулюючими механізмами розв'язання зазначених проблем є:

- ✦ на першому етапі – удосконалення державного регулювання цін на аграрну продукцію [4] з метою забезпечення еквівалентного обміну товарами між основними підрозділами АПК, а також між АПК та іншими галузями економіки;
- ✦ покращення підготовки кадрів для сільського господарства і перепідготовки управлінських кадрів – шляхом прийняття законодавчих актів про закріплення молодих фахівців у сільському господарстві за профілем їх навчання;
- ✦ прирівнювання рівня оплати праці працівників у сільському господарстві з рівнем оплати праці у суміжних галузях з наданням додаткових цільових пільг працівникам у забезпеченні їх житлом, можливості підвищувати свою кваліфікацію тощо;
- ✦ формування розвинутої соціальної інфраструктури;
- ✦ підвищення пенсій працівникам сільського господарства і АПК в цілому.

При розробці комплексної системи забезпечення економічної безпеки аграрної галузі слід враховувати, що побудувати цю систему одномоментно практично неможливо, і дія цієї системи протягом всіх етапів її функціонування не може бути однаковою. Це пояснюється тим, що при побудові комплексної системи забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі застосовується принцип етапності. Тобто, побудова системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі – це поступальний процес, для якого характерні процеси синхронності та циклічності [11].

Тому, приймаючи рішення про побудову системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі, обов'язково необхідно визначити, на якій стадії еконо-

мічного циклу розвитку знаходиться економіка країни (криза, депресія, поживлення, підйом). Без урахування цієї обставини неможливо буде розробити систему достовірних кількісних та якісних показників, за допомогою яких буде здійснюватися оцінювання рівня регіональної економічної безпеки аграрної галузі.

Окрім того, при побудові системи забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі слід враховувати принцип стійкості даної системи до зовнішніх і внутрішніх загроз, які можуть призвести до виникнення системних криз у розвитку аграрної галузі. Застосування принципу стійкості буде мати сенс тільки в тому випадку, якщо будуть дотримані всі інші вищезазначені принципи побудови системи управління регіональною економічною безпекою аграрної галузі.

Враховуючи всі вищевикладене, нами пропонується таке тлумачення категорії «економічна безпека аграрної галузі».

Економічна безпека аграрної галузі – це такий стан захищеності аграрного сектора економіки від різного роду загроз, який дозволяє формувати і реалізовувати власну економічну політику у сфері регулювання і стимулювання розвитку аграрної галузі у встановлених державою індикативних межах, а також забезпечувати економічну стійкість та здатність аграрної галузі до відтворення та розвитку.

Алгоритм побудови комплексної системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі передбачає створення так званого «дерева завдань», яке наведено на *рис. 2*; алгоритм побудови комплексної системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі повинен охоплювати такі етапи – *рис. 3*.

Стратегічною ціллю побудови комплексної системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі є створення необхідних умов для розвитку підприємств аграрного сектора економіки та забезпечення економічної стійкості та соціально-економічної стабільності розвитку територій. Для досягнення даної цілі необхідно розробити відповідний механізм забезпечення економічної безпеки розвитку аграрної галузі на кожному рівні: державному, регіональному, місцевому та на рівні підприємства.

В основі методики оцінювання рівня регіональної економічної безпеки аграрної галузі лежить дедуктивний метод, що дозволяє детально розглянути питання економічно-фінансової, виробничо-технологічної, природно-екологічної, соціально-інтелектуальної, інституційної, політико-інтеграційної ефективності аграрної галузі, виявити загрози з боку постійно мінливого зовнішнього середовища, а також визначити резерви, що формують компенсаційний потенціал аграрної галузі. Методика повинна дати змогу виокремити та детально розглянути «вузькі місця» в аграрній галузі, встановити основні проблеми, що впливають на розвиток аграрної галузі та її економічну безпеку.

Економічна безпека аграрної галузі являє собою складну багаторівневу систему, що складається з таких компонентів: економічно-фінансової, виробничо-тех-

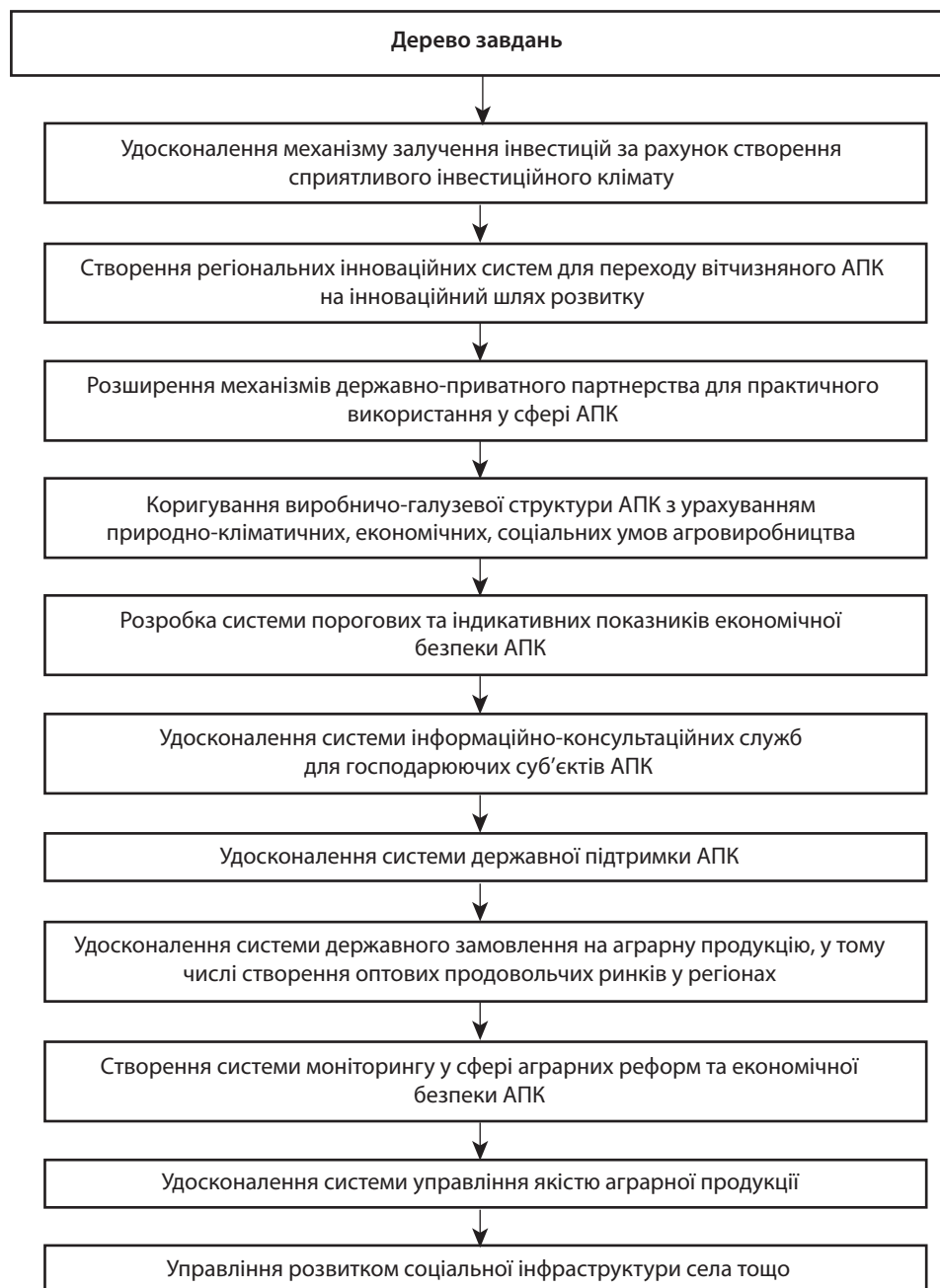

Рис. 2. «Дерево завдань» побудови економічного механізму комплексної системи забезпечення регіональної економічної безпеки аграрної галузі

нологічної, природно-екологічної, соціально-інтелектуальної, інституційної, політико-інтеграційної. Кожен з представлених компонентів являє собою підсистему економічної безпеки аграрної галузі, для якої властиві своя сукупність взаємовідносин, що мають різну спрямованість і ступінь впливу на якісний стан системи. У системі економічної безпеки аграрної галузі необхідно виділити п'ять типів зв'язків між компонентами системи економічної безпеки аграрної галузі (функціональні, організаційні, ресурсні, технологічні, глобалізаційні) та структурними складовими самої аграрної галузі, що дасть змогу розробити нові механізми і моделі регулювання розвитку аграрної галузі з метою забезпечення економічної безпеки аграрної галузі як держави загалом, так і її регіонів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України : монографія / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х. : Константа, 2006. – 272 с.
2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/7644>
3. Бурлака О. М. Методологічні підходи забезпечення стійкого розвитку аграрної галузі регіону / О. М. Бурлака // Агросвіт. – 2014. – № 1. – С. 56–61.
4. Козловський С. В. Забезпечення стійкого економічного розвитку агропромислового комплексу регіону : монографія / С. В. Козловський, В. В. Коровий, О. М. Балтремус та ін. / За ред. С. В. Козловського. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2016. – 258 с.

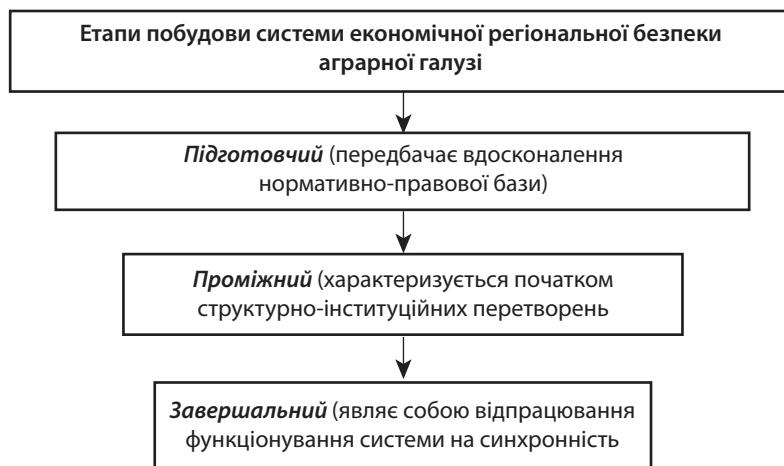

Рис. 3. Алгоритм (етапи) побудови системи регіональної економічної безпеки аграрної галузі

5. Жураківський Є. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки аграрної галузі в умовах інституційних трансформацій / Є. С. Жураківський // *Агросвіт*. – 2015. – № 12. – С. 63–70.

6. Козловський С. В. Управління регіональною продовольчою безпекою на основі сучасних методів моделювання / С. В. Козловський, Е. А. Кіреєва // *Економіка України*. – 2015. – № 8. – С. 57–73.

7. Офіційний сайт 2016 Index of Economic Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/heatmap?cnts=ukraine>

8. Доповідь про людський розвиток ПРООН 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.undp.org.ua

9. Калетник Г. М. Управління регіональною продовольчою безпекою в умовах економічної нестабільності : монографія / Г. М. Калетник, С. В. Козловський, Е. А. Кіреєва, О. Г. Підвальна. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2015. – 252 с.

10. Жмуденко В. О. Формування економічної безпеки аграрної сфери на регіональному рівні : дис. канд. екон. наук : 08.00.03 / В. О. Жмуденко ; Уманськ. нац. ун-т сад-ва. – Полтава, 2012. – 221 с.

11. Шульга О. А. Інституціональні основи ринкової трансформації аграрного сектора України / О. А. Шульга // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право* : зб. наук. праць. – Випуск 19. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 51–60.

REFERENCES

Burlaka, O. M. "Metodolohichni pidkhody zabezpechennia stiikoho rozvytku ahrarnoi haluzi rehionu" [Methodological approaches to ensure sustainable development of the agricultural sector in the region]. *Ahrosvit*, no. 1 (2014): 56-61.

"Dopovid pro liudskyi rozvytok PROON 2014 roku" [Human Development Report, UNDP 2014]. <http://www.undp.org.ua>

Heiets, V. M., and Semynozhenko, V. P. *Innovatsiini perspektyvy Ukrainy* [Innovative prospects of Ukraine]. Kharkiv: Konstanta, 2006.

Kozlovskiy, S. V. et al. *Zabezpechennia stiikoho ekonomichnoho rozvytku ahropromyslovoho kompleksu rehionu* [Ensuring sustainable development of agriculture in the region]. Vinnytsia: Merkiuri-Podillia, 2016.

Kozlovskiy, S. V., and Kirieieva, E. A. "Upravlinnia rehionalnoiu prodovolchoiu bezpekoiu na osnovi suchasnykh metodiv modeliuвання" [Management of regional food security based on modern modeling techniques]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2015): 57-73.

Kaletnik, H. M. et al. *Upravlinnia rehionalnoiu prodovolchoiu bezpekoiu v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti* [Management of regional food security in times of economic instability]. Vinnytsia: Merkiuri-Podillia, 2015.

Ofitsiyniy sait 2016 Index of Economic Freedom. <http://www.heritage.org/index/heatmap?cnts=ukraine>

"Stratehiia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy na period do 2020 roku" [The development strategy of the agricultural sector of Ukraine till 2020]. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. <http://minagro.gov.ua/node/7644>

Shulha, O. A. "Instyutsionalni osnovy rynkovoї transformatsii ahrarnoho sektora Ukrainy" [Institutional foundations of market transformation of agrarian sector of Ukraine]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 18 "Ekonomika i pravo"*, no. 19 (2012): 51-60.

Zhmudenko, V. O. "Formuvannia ekonomichnoi bezpeky ahrarnoi sfery na rehionalnomu rivni" [Formation of economic security of the agricultural sector at the regional level]. *Dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.03, 2012.

Zhurakivskiy, Ye. S. "Kontseptualni zasady zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky ahrarnoi haluzi v umovakh instyutsiinykh transformatsii" [Conceptual foundations of economic security of agricultural sector in terms of institutional transformation]. *Ahrosvit*, no. 12 (2015): 63-70.